

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження зумовлюється пріоритетними напрямками Національної доктрини розвитку освіти України у XXI столітті щодо гуманізації освіти, її спрямування на духовний розвиток особистості. Концептуальними положеннями Базового компонента дошкільної освіти передбачено її орієнтацію на формування в дитини свідомого, ціннісного ставлення до загальної культури суспільства, збагачення її духовного світу через зв'язок з національною і світовою культурою.

У духовному вихованні важливе місце посідає художня література, під час ознайомлення з якою дитина долучається до моральних цінностей, вступає у співбесіду з автором, формуючи при цьому власну систему образів, оволодіває соціальними функціями, стосунками, мовою, збагачуючи емоційну, інтелектуальну і творчу сфери особистості.

Проблема сприйняття творів художньої літератури дітьми дошкільного віку досліджувалася багатьма вченими. Визначено особливості осмислення дітьми дошкільного віку моралі художнього твору (Н. Виноградова, Л. Гурович, О. Кисельова, Є. Лукіна С. Славіна, Н. Морозова, Л. Фесенко); схарактеризовано сприймання художніх творів як складний розумово-емоційний процес (А. Богущ, А. Бородич, Л. Бочкарьова, Н. Ветлугіна, В. Гербова, Д. Дубовіс-Арановська, Н. Карпинська, Н. Кирста, Д. Кузьміна, В. Куликов, І. Мавріна, Л. Славіна С. Чемортан), з'ясовано культуру художнього сприймання і розуміння дітьми засобів художньої літературної творчості (Г. Бажутіна, З. Гриценко, Н. Добриніна, О. Кононко, Т. Маркова, Б. Мейлах, Ю. Руденко), досліджено підготовку дошкільників до майбутньої читацької діяльності (Л. Гурович, А. Зрожевська, Т. Потоцька), вплив зорових образів та ілюстрацій на оптимізацію сприйняття художніх творів (О. Білан, Л. Липкіна, Г. Репіна), виявлено залежність сприймання дошкільниками художніх творів від мотивів поведінки літературних героїв (Л. Гурович, О. Монке, Я. Циванюк), емоційного ставлення дошкільників до персонажів художнього твору (Є. Алексєєнкова, В. Андрєєва). Доведено вплив творів художньої літератури на розвиток інших видів діяльності дошкільників (О. Запорожець, А. Ковальов, Н. Морозова). Особливу увагу творам художньої літератури приділяється в контексті розвитку художньо-мовленнєвої діяльності дошкільників (А. Богущ, Л. Ворошніна, Н. Гавриш, О. Кабачек, О. Лещенко, Н. Пантіна, О. Трифонова), у побудові дітьми сюжетів ігор (Н. Короткова, М. Михайленко). Сучасні дослідження в галузі педагогіки доводять, що свідомість дитини здатна охопити всі види художньої діяльності у процесі розвитку (А. Богущ, Л. Григорьєва, Т. Казакова, І. Ликова та ін.). Розглянуто питання щодо культурологічного підходу до внутрішнього роз-

витку особистості дошкільника (О. Соцька).

Класики педагогіки зазначали, що вплив художньої літератури на виховання дітей суттєво зростає за наявності в них інтересу до цього виду творчості (С. Русова, В. Сухомлинський, Є. Тихеева, К. Ушинський). Сучасні дослідження розкривають вплив інтересу на навчальну діяльність дитини (О. Дусавицький, Л. Редькіна, О. Чебикін, В. Юркевич). Взаємозв'язок допитливості дітей дошкільного віку, їхнього пізнавального ставлення до довкілля і пізнавальної активності довели вчені С. Ладивір, Н. Морозова, В. Прокопенко. Проте засоби та педагогічні умови виховання в дошкільників інтересу до змісту художнього твору не були предметом спеціальних наукових досліджень. Отже, протиріччя між необхідністю вводити дітей у змістовий світ художніх творів та недостатнє теоретичне і методичне опрацюванням цього питання зумовили вибір теми дисертаційного дослідження «Виховання інтересу до змісту художнього твору в дітей старшого дошкільного віку».

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано в межах наукової теми кафедри дошкільної педагогіки Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» «Професійне становлення педагога в умовах модернізації вищої освіти» (№ 0109U000188). Тема дисертації затверджена Вченою радою Південноукраїнського державного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського (протокол № 9 від 26.04.2007 р.) й узгоджена в Раді з координації наукових досліджень у галузі педагогіки та психології України (протокол № 5 від 22.05.2007 р.).

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати й апробувати педагогічні умови виховання інтересу до змісту художнього твору в дітей старшого дошкільного віку.

Завдання дослідження:

1. Розкрити сутність поняття «вихованість інтересу дітей старшого дошкільного віку до змісту художнього твору»; уточнити зміст понять «інтерес», «виховання інтересу».

2. Визначити критерії, показники і схарактеризувати рівні вихованості в дітей старшого дошкільного віку інтересу до змісту художнього твору.

3. Виявити й обґрунтувати педагогічні умови виховання інтересу до змісту художнього твору в дітей старшого дошкільного віку.

4. Розробити й апробувати експериментальну модель і методику реалізації педагогічних умов виховання інтересу до змісту художнього твору в дітей старшого дошкільного віку.

Об'єкт дослідження – художньо-пізнавальна діяльність дітей старшого дошкільного віку.

Предмет дослідження – методика виховання інтересу до змісту художнього твору в дітей старшого дошкільного віку.

Гіпотеза дослідження – виховання в дітей старшого дошкільного віку інтересу до змісту художнього твору буде ефективним за таких педагогічних умов: диференціації змісту художніх творів відповідно до вікових та індивідуальних можливостей дітей; створення системи взаємодії дітей і дорослих під час ознайомлення зі змістом художніх творів; спонукання дітей до відтворення змісту художніх творів у різноманітних видах діяльності.

Методи дослідження. На теоретичному рівні дослідження з метою визначення об'єкта, предмета, мети, гіпотези, завдань дослідження, обґрунтування теоретичних засад виховання інтересу до змісту художнього твору в дітей старшого дошкільного віку, уточнення сутності досліджуваних феноменів використано аналіз і узагальнення наукової та методичної літератури (філософських, літературознавчих, психологічних, педагогічних праць, нормативних документів). Для виявлення стану виховання інтересу до змісту художнього твору в дітей старшого дошкільного віку в практиці ДНЗ, ефективності цього процесу застосовувалися методи спостереження за діяльністю педагогів і дітей, анкетування батьків і вихователів, аналізу навчально-методичної та нормативної документації дошкільних навчальних закладів. Для з'ясування і перевірки ефективності педагогічних умов виховання інтересу до змісту художнього твору в дітей старшого дошкільного віку було використано метод педагогічного експерименту. З метою перевірки достовірності результатів експериментального дослідження, їх якісного і кількісного аналізу використано статистичні методи.

База дослідження. Дослідно-експериментальна робота здійснювалася на базі дошкільних навчальних закладів №№ 9, 93, 204, 211 (м. Одеса), № № 1, 2 (м. Татарбунари Одеської області), ДНЗ (с.с. Дмитрівка, Борисівка Одеської області), № 74 (м. Миколаїв), № 12 (м. Умань Черкаської обл.). На різних етапах дослідження експериментальною роботою було охоплено 715 осіб, у тому числі 315 дітей старшого дошкільного віку, 150 вихователів і 250 батьків.

Наукова новизна дослідження: уперше визначено й науково обґрунтовано педагогічні умови виховання інтересу до змісту художнього твору в дітей старшого дошкільного віку (диференціація змісту художніх творів відповідно до вікових та індивідуальних можливостей дітей; створення системи взаємодії дітей та дорослих під час ознайомлення зі змістом художніх творів; спонукання дітей до відтворення змісту художніх творів у різноманітних видах діяльності); визначено поняття «вихованість інтересу дітей старшого дошкільного віку до змісту художнього

твору» (психолого-педагогічна характеристика особистості дошкільника, що виявляє його обізнаність у художній літературі, усталене бажання занурюватись у світ її образів, емоційно переживати дії і вчинки героїв, наслідувати їм у власній поведінці). Визначено критерії (когнітивний, емоційно-мотиваційний, діяльнісний, оцінний), показники (обізнаність дітей з письменниками і художніми творами, жанрами художніх творів; активна пізнавальна діяльність за змістом художнього твору; бажання прослухати художній твір повторно; позитивна емоційна налаштованість на сприймання змісту художнього твору; розуміння змісту твору, адекватні емоційні реакції на події в художньому творі; наявність співчуття, співпереживання героям твору; ініціативність в організації різних видів діяльності за змістом художніх творів; активність у відтворенні змісту художніх творів; відповідна оцінка поведінки і вчинків героїв художнього твору; вміння співвідносити поведінку героїв художнього твору з поведінкою однолітків і своєю власною поведінкою); схарактеризовано рівні вихованості інтересу до змісту художнього твору (високий, достатній, середній, низький); розроблено експериментальну модель виховання інтересу до змісту художнього твору в дітей старшого дошкільного віку, що обіймає три етапи (ознайомлювально-когнітивний, емоційно-емпатійний, діялісно-творчий), форми виховання інтересу до змісту художнього твору в дітей старшого дошкільного віку (заняття з художньої літератури, екскурсія до бібліотеки, літературні свята та розваги, художньо-літературна діяльність у повсякденному житті); методи і прийоми (читання, запитання та пошук відповідей у змісті художнього твору, розгляд ілюстрацій, ігри-драматизації, імпровізації, розповіді, анімація, виокремлення сутності відтворення образів художніх персонажів у різних видах діяльності, прийом художнього аналізу); уточнено зміст понять «інтерес», «виховання інтересу», «вихованість інтересу», «художній твір», «зміст художнього твору»; набула подальшого розвитку теорія і методика виховання дітей дошкільного віку засобами художніх творів.

Практична значущість дослідження: розроблено експериментальну методику виховання в дітей старшого дошкільного віку інтересу до змісту художнього твору; методику діагностування рівнів вихованості інтересу дітей; систему занять, сценаріїв, розваг, літературних свят. Складено методичні рекомендації, що орієнтують педагогічну діяльність вихователів ДНЗ на виховання інтересу в дітей до художнього слова і залучення їх до активної художньо-мовленнєвої діяльності. Матеріали дослідження можуть бути використані в практиці роботи вихователів дошкільних навчальних закладів, в організації співпраці вихователів з сім'єю; у процесі фахової підготовки майбутніх вихователів у вищих навчальних педагогічних закладах та в системі підвищення кваліфікації пра-

цівників дошкільних навчальних закладів, при складанні програм і навчально-методичних посібників з дошкільної освіти.

Матеріали дослідження впроваджено в навчально-виховний процес дошкільних навчальних закладів № 9 (акт про впровадження від 19.10.2010 р.), № 93 (акт про впровадження від 28.10.2010 р.), № 204 (акт про впровадження від 5.11.2010 р.), № 211 (акт про впровадження від 15.11.2010 р.) (м. Одеса), № 12 (м. Умань Черкаської обл.) (акт про впровадження № 135 від 25.11.2010 р.), № 1, № 2 (м. Татарбунари), ДНЗ с. Дмитрівка, ДНЗ с. Борисівка (Татарбунарський район Одеської області) (акт про впровадження № 906 від 08.12.2010 р.), № 74 (м. Миколаїв) (акт про впровадження від 23.12.2010 р.), факультета дошкільного виховання Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (акт про впровадження № 1193 від 21.10.2010 р.).

Достовірність результатів дослідження забезпечено методологічною і теоретичною обґрунтованістю вихідних положень, використанням комплексу методів дослідження, адекватних меті й завданням дисертаційної роботи, репрезентативністю вибірки, кількісною обробкою та якісним аналізом результатів експерименту, апробацією й упровадженням їх у практику роботи дошкільних навчальних закладів.

Апробація результатів дослідження. Основні положення і результати дослідження обговорено на міжнародній: «Сучасні тенденції в педагогічній науці України та Ізраїлю: шлях до інтеграції» (Одеса, 2010); всеукраїнських: «Християнські цінності в освіті та вихованні» (Одеса, 2007), «Якість підготовки фахівців в умовах Болонського процесу» (Одеса, 2007), «Еколого-біологічні питання освіти і виховання» (Одеса, 2007), «Наукові дослідження – теорія та експеримент 2009» (Полтава, 2009), «Формування творчих професійних умінь у процесі підготовки майбутніх вихователів дошкільних закладів та вчителів початкових класів» (Євпаторія, 2010), «Психолого-педагогічний та соціальний супровід дитини дошкільного віку» (Слов'янськ, 2010), «Науково-методичні засади управління якістю освіти в університетах» (Київ, 2010) конференціях; на V всеукраїнських науково-практичних читаннях студентів і молодих науковців, присвячених педагогічній спадщині Костянтина Дмитровича Ушинського (Одеса, 2008).

Основні результати дослідження викладено в 13 публікаціях автора, з них 7 – у фахових виданнях України.

Структура дисертації. Дисертація складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел і 14 додатків. Основний зміст дисертації викладено на 201 сторінці. Робота містить 48 таблиць, 1 схему, що займають 4 сторінки основного тексту. У списку використаних

джерел 258 найменувань, що охоплюють 22 сторінки. Додатки викладено на 97 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, визначено об'єкт, предмет, мету, завдання і гіпотезу дослідження, схарактеризовано його наукову новизну, теоретичну та практичну значущість, висвітлено методи, дані щодо апробації й упровадження результатів дослідження.

У **першому розділі** «Теоретичні засади виховання інтересу до змісту художнього твору в дітей старшого дошкільного віку» визначено сутність феномена «вихованість інтересу до змісту художнього твору в дітей старшого дошкільного віку», схарактеризовано поняття «інтерес», «виховання інтересу», обґрунтовано педагогічні умови виховання в дітей старшого дошкільного віку інтересу до змісту художнього твору.

У наукових дослідженнях інтерес розглядається як стимул, що виникає і діє з причини усвідомлення особистістю значущості й емоційної привабливості для себе певного предмета або сфери діяльності (С. Рубінштейн). Він характеризує спрямованість емоційно-пізнавального ставлення особистості до довкілля, його усталеність (Н. Березовин, О. Дусавицький, В. Зінченко, Б. Мещеряков, А. Петровський, Г. Стадник, В. Суржанська, Г. Щукіна, В. Юркевич, М. Ярошевський). Інтересу властиві емоції допитливості, цікавості, радості пізнання (А. Аверьянов, В. Бондаревський, М. Варій, Д. Ельконін, А. Маркова, Н. Морозова, В. Ординський, О. Чебикін). Він також включений у розряд конструктів розумово-пізнавальної діяльності (В. Моляко).

Ознаки прояву інтересу можна представити декількома групами. До першої групи ознак інтересу належать: активне включення в певну діяльність, жадібне сприймання пізнавального матеріалу, зосередженість на цьому матеріалі, відсутність відволікань, переважання концентрованої уваги; виникнення запитань у навчальній діяльності, бажання не припиняти заняття. Друга група ознак прояву інтересу виявляється в зміні поведінки, яка позначається бажанням досягнути певної мети (О. Чебикін), розширенням зв'язків з навколишнім (Б. Мещеряков, В. Зінченко). У всіх випадках структура інтересу обов'язково містить емоційний, інтелектуальний та вольовий компоненти (Н. Морозова). У дошкільному віці інтерес являє собою певний психічний стан дитини, що відображає її стійке пізнавальне, емоційне позитивне ставлення до певних об'єктів, процесів, подій, явищ, персонажів, яке виявляє в різних видах діяльності.

Терміном «виховання інтересу» послуговувалися вчені: А. Богуш, В. Бондаревський, Е. Бугайова, Н. Гавриш, О. Дусавицький, С. Киперман, О. Киричук, Т. Кулікова, В. Сухомлинський, Є. Фльоріна, С. Якименко та

ін. Спираючись на наукові предикати визначення понять «інтерес» і «виховання», ми розуміємо виховання інтересу як процес цілеспрямованого, організованого педагогічного впливу, підтримки і стимулювання пізнавальних пошуків та зацікавленості вихованців, розвитку їхніх пізнавальних потреб, переживань і мотивів.

У вихованні та розвитку дітей дошкільного віку особливу значущість має художнє слово (О. Амацьєва, А. Богуш, О. Бочкарьова, Н. Гавриш, Р. Жуковська, А. Зрожевська, О. Кононко, Н. Луцан, О. Монке, Т. Потоцька, Ю. Руденко, Е. Тихєєва, О. Трифонова та ін.) Воно сприяє розвитку мовлення, образності мислення та уяви дошкільників, формуванню в них оцінно-етичних суджень. Доведено, що сприймання творів художньої літератури є активним процесом, тісно пов'язаним з мисленням, у ході якого дитина навчається порівнювати, аналізувати, узагальнювати, тобто виконувати перцептивні і мисленнєві дії. Проте, повноцінне сприймання художніх літературних творів зумовлене інтересом дітей до їхнього змісту. Вихованість інтересу дітей старшого дошкільного віку до змісту художнього твору розуміємо як психолого-педагогічну характеристику особистості, що виявляється в обізнаності у художній літературі, усталеному бажанні занурюватися у світ її образів, емоційно переживати дії і вчинки її героїв, наслідувати їм у власній поведінці.

Сприймання художнього твору поза емоційним відгуком та орієнтації в його сюжеті негативно позначається на інтересі дітей старшого дошкільного віку до змісту художнього твору. Виховний вплив художньої літератури на розвиток дошкільників залежить від добору текстів і доцільної організації читання художніх творів з позитивним емоційним налаштуванням на сумісну діяльність дорослого з дітьми в їх обговоренні (А. Богуш, Л. Венгер, А. Новікова, Л. Фесюкова та ін.).

Розуміння і відтворення дитиною змісту художніх творів значною мірою залежить від рівня розвитку її художнього мовлення. Саме воно виступає специфічним видом діяльності, що пов'язаний з різними видами ігор дітей і театралізованих дій. Будь-яка продуктивно-естетична діяльність (музична, образотворча, конструктивна) супроводжується образним мовленням, у процесі якого використовуються різні жанри художнього слова. Слово, з його когнітивним (інтелектуальним), емоціогенним, естетичним, гедоністичним навантаженням, зумовлює сприймання дитиною змісту художнього літературного твору як певного виду художньо-пізнавальної діяльності, безпосередньо пов'язаної з художньо-мовленнєвою діяльністю.

Накопичений практичний досвід і результати наукових досліджень щодо сприйняття дітьми старшого дошкільного віку художніх творів засвідчують, що виховання інтересу до їх змісту залежить від наявності у ви-

ховному процесі певних педагогічних умов.

Під педагогічними умовами розуміємо сукупність обставин і явищ педагогічного процесу, що уможливує оптимізацію та ефективність виховання дітей старшого дошкільного віку, зокрема виховання інтересу дошкільників до змісту художнього твору. Відповідно до закономірностей психічного розвитку дітей старшого дошкільного віку такими педагогічними умовами визначено: диференціація змісту художніх творів відповідно до вікових та індивідуальних можливостей дітей; створення системи взаємодії дітей та дорослих під час ознайомлення зі змістом художніх творів; спонукання дітей до відтворення змісту художніх творів у різноманітних видах діяльності.

У **другому розділі** «Експериментальна робота з виховання інтересу до змісту художнього твору в дітей старшого дошкільного віку» описано експериментальну модель і методику реалізації педагогічних умов виховання інтересу в дітей старшого дошкільного віку до змісту художніх творів; подано дані про рівні вихованості інтересу старших дошкільників до змісту художніх творів до і після формувального етапу експерименту.

Для реалізації педагогічних умов виховання інтересу до змісту художнього твору в дітей старшого дошкільного віку та експериментальної перевірки їх ефективності було проведено педагогічний експеримент у дошкільних навчальних закладах, що проходив у три етапи.

Метою констатувального етапу експерименту, було виявлення ефективності роботи вихователів дошкільних навчальних закладів з виховання в дітей старшого дошкільного віку інтересу до змісту художнього твору.

За результатами анкетування вихователів старших груп і методистів ДНЗ було виявлено, що в дошкільних навчальних закладах роботі з виховання в дітей інтересу до змісту художніх літературних творів не приділяється спеціальної уваги. Так, вихователі, які брали участь в опитуванні, не змогли назвати заходи, форми, методи і прийоми, що сприяють вихованню в дітей інтересу до змісту художніх творів, зазначали труднощі при визначенні сучасних художніх творів для дітей дошкільного віку, відмінності їх від фольклорних, переліку художніх творів, що використовуються в повсякденній роботі з дітьми. За даними опитування вихователів-методистів, у дошкільних навчальних закладах відсутні посібники з методики виховання інтересу до змісту художнього твору в дітей старшого дошкільного віку, не вистачає сучасних україномовних книжок для дітей дошкільного віку. Вивчення планів виховної роботи вихователів і спостереження за проведенням занять засвідчило про незначну кількість часу, який приділяється обговоренню з дітьми змісту художніх творів, одноманітність засобів, що вони використовують для зацікавлення дітей цим змістом.

За результатами опитування батьків встановлено, що художні книги у вихованні дітей сьогодні поступаються місцем розмальовкам, перегляду телепередач, комп'ютерним іграм і розвагам. Отриманні відповіді засвідчують про некомпетентні дії батьків щодо залучення дітей до художньої літератури, відсутність у них ініціативності щодо виховання в дітей бережливого ставлення до книги, цінунання її наявності в житті дошкільника.

Наявність у дітей старшого дошкільного віку інтересу до змісту художніх творів і рівні його вихованості визначено за чотирма критеріями. Когнітивний критерій оцінено за показниками: обізнаності дітей з письменниками і художніми творами, жанрами художніх творів; наявністю активної пізнавальної діяльності за змістом художнього твору; бажанням прослухати художній твір повторно. Емоційно-мотиваційний критерій визначено за показниками: позитивної емоційної налаштованості на сприймання художнього твору; адекватної емоційної реакції на події в сюжеті художнього твору; наявності співчуття, співпереживання героям твору. Діяльнісний критерій – за показниками: ініціативності дітей у відтворенні змісту художніх творів в різних видах діяльності; тривалості, зацікавленості в змісті художнього твору. Оцінний критерій визначався за показниками: наявності відповідної оцінки поведінки і вчинків героїв художнього твору; уміння співвідносити поведінку героїв художнього твору з поведінкою однолітків і власною поведінкою.

На основі критеріальної характеристики було визначено рівні вихованості інтересу дітей до змісту художнього твору (високий, достатній, середній, низький).

Високий рівень: обізнаність дитини з 3-4 письменниками, їх творами (до 10 назв); розуміння авторського задуму і моралі художнього твору; виявляють активну пізнавальну діяльність в контексті почутого художнього твору (за власною ініціативою задають запитання за змістом художнього твору); активне бажання прослухати художній твір повторно; уважно слухають впродовж кожного читання художнього твору, виявляють прохання зупинитися на конкретному епізоді; позитивне налаштування на сприйняття змісту художнього твору і його героїв; бажання відтворювати літературних героїв у своєму предметному та соціальному оточенні, емоційне позитивне сприймання художнього твору, співчуття його героям; активне висловлювання пропозицій щодо допомоги персонажам. Ініціативні в організації ігор за змістом художніх творів, у спілкуванні торкаються теми, що почули в змісті художнього твору, самостійно вводять у сюжети ігор, у образотворчу і мовленнєву діяльність, події художніх творів та їх персонажів; з бажанням переказують художній твір, у них яскраво виражена інтонація, міміка, жести, імітація звуків, характерних для персонажів; самостійно дають оцінку поведінки героїв художнього твору, поясню-

ючи свою думку; співвідносять поведінку героїв художнього твору з поведінкою однолітків та з своєю власною.

Достатній рівень: діти виявляють обізнаність з письменниками (2-3 прізвища) та їх творами (до 5 назв); розуміють зміст моральних понять художніх творів; проявляють активність для кращого розуміння художнього твору, задають запитання за змістом художніх творів з незначною допомогою вихователя; виявляють бажання прослухати художній твір повторно; проявляють здебільшого позитивне налаштування на сприйняття художнього твору та його героїв; зображують літературних героїв у своєму предметному і соціальному оточенні; у більшості випадків проявляють співчуття героям твору, легко приймають пропозицію брати участь в іграх за змістом художніх творів; сюжет, персонажів художніх творів з незначною допомогою вихователя використовують в ігровій, образотворчій, мовленнєвій діяльності; переказують художній твір з частковою підтримкою вихователя, здебільшого уважні до переказу художнього твору іншими вихованцями; визначаються усталеним інтересом до змісту художнього твору, хоча не ініціюють повернення до продовження перерваного слухання художнього твору; дають відповідну характеристику вчинкам героїв художнього твору з частковою допомогою вихователя; розмежовують позитивних і негативних героїв художнього твору; проявляють адекватну оцінку поведінки героїв художнього твору, пояснюють свою думку з незначною допомогою вихователя, співвідносять поведінку героїв художнього твору з поведінкою однолітків та своєю власною з частковою допомогою вихователя.

Середній рівень: діти означеного рівня виявляють обізнаність з письменниками (1 прізвище), оповіданнями (до 3 назв), часткове розуміння сутності та моральних понять художніх творів; не проявляють активності в пізнавальній діяльності (ініціатором запитань за змістом художнього твору є дорослий); згоду на пропозицію вихователя прослухати художній твір повторно проявляють не одразу; на сприйняття художнього твору не налаштовані без бажання (зображення літературного персонажа здійснюється після нагадування вихователя, неохайно); відсутні прояви емоцій від сприймання певного художнього твору, наявні елементи байдужості; здебільшого не проявляють співчуття героям художнього твору; на запрошення брати участь у різних видах діяльності за змістом художніх творів відгукуються не одразу, відтворення подій художнього твору в ігровій, творчій, мовленнєвій діяльності зазвичай відсутнє; переказують художній твір із значною підтримкою вихователя, не уважні до переказу художнього твору іншими вихованцями; припускаються неточностей в оцінці поведінки його героїв та суттєвих помилок при співвіднесенні поведінки героїв твору з поведінкою однолітків і своєю власною, потребуючи сер-

йозної допомоги вихователя.

Низький рівень: не можуть назвати прізвища дитячих письменників та їх твори; не ставлять запитання за змістом художнього твору; не виявляють бажання прослуховувати художній твір повторно; переважає негативний відгук на художній твір; не співчують героям художнього твору; відсутня ініціатива у відтворенні героїв художніх творів в ігровій, творчій, мовленнєвій діяльності; не бажують переказувати художній твір, не уважні до переказу художнього твору однолітками, проявляючи низьку активність у відтворенні змісту художнього твору; швидко відволікаються на будь-які сигнали, розмови під час сприймання художнього твору, припускаються суттєвих неточностей в оцінці поведінки його героїв.

Результати констатувального етапу експерименту показали, що в експериментальній групі високого рівня вихованості інтересу до змісту художнього твору не було виявлено в жодного вихованця, достатнього рівня досягли 9,5% дітей, середнього - 63%. Кількість дітей з низьким рівнем вихованості інтересу до змісту художнього твору становила 27,5%. У контрольній групі високого рівня вихованості інтересу до змісту художнього твору також не було виявлено. Достатній рівень вихованості інтересу до змісту художнього твору показали 9,6% дітей, середній – 64,8%, низький рівень – 25,6% дітей.

На формувальному етапі апробовано експериментальну модель і методику реалізації педагогічних умов виховання інтересу до змісту художнього твору в дітей старшого дошкільного віку, що обіймала три взаємопов'язані етапи. Перший – ознайомлювально-когнітивний етап – передбачав збагачення пізнавального потенціалу дошкільників засобами художнього слова, а саме: занурення вихованців – у зміст художніх літературних творів. Другий – емоційно-емпатійний етап був спрямований на спонукування дітей до позитивного емоційного відгуку, вияву палітри людських почуттів на прикладі життя літературних персонажів. Третій – діяльнісно-творчий етап виховання інтересу до змісту художнього твору – передбачав відтворення змісту художніх творів у різних видах діяльності за власним бажанням дітей.

Відповідно до етапів моделі формувального експерименту було реалізовано визначені педагогічні умови виховання в дітей старшого дошкільного віку інтересу до змісту художніх літературних творів. На перших двох етапах зrealізовано дві педагогічні умови, а саме: диференціація змісту художніх творів відповідно до вікових та індивідуальних можливостей дітей; створення системи взаємодії дітей і дорослих під час ознайомлення зі змістом художніх творів.

На першому етапі диференціація змісту художніх творів відповідно до вікових та індивідуальних можливостей дітей була реалізована шляхом їх

добору згідно програмових вимог. Ураховано теми, що цікавлять дошкільників, розмірковувати над подальшою долею знайомого літературного персонажу, увяляти його в різних літературних пригодах. Засобами реалізації означеної педагогічної умови в процесі виховання у старших дошкільників інтересу до змісту художніх літературних творів було введення віртуальних героїв (Мудрості й Рідної мови); поділ великих за обсягом художніх творів для ознайомлення на заняттях з художньої літератури для запобігання інформаційному і психологічному перевантаженню дошкільників під час роботи за змістом художнього твору. Входженню дітей у світ художньої літератури сприяло введення образу наскрізного літературного героя.

Створення системи взаємодії дітей і дорослих під час роботи з художнім твором на ознайомлювально-когнітивному етапі забезпечувалась ознайомленням дітей з художніми творами за принципом емоційно – виразного читання художнього твору. Усвідомленню і розумінню дітьми змісту художнього твору сприяло повторне читання, включення дітей в активну пізнавальну діяльність за змістом художнього твору через його переказ, взаємозв'язок вирішення пізнавальних, виховних і мовленнєвих завдань, тематичне читання творів згідно програмових вимог.

На другому етапі формувального експерименту диференціація змісту художніх творів відповідно до вікових та індивідуальних можливостей дітей забезпечувалась урахування особливостей дітей, а саме: емоційної активності, вразливості, здатності до співчуття героям художніх творів, розуміння образної будови літературного твору (наприклад Л. Українка «Біда навчить», М. Вінграновський «Гусенятко» та інші.).

Реалізація другої педагогічної умови на означеному етапі здійснювалась у сумісній діяльності вихователя і дітей при спільному доборі музичного супроводу за змістом казки з активною участю вихователя, як особи, що озвучує переживання героїв художнього твору (тривогу, сум, радість, полегшення тощо), ставлення автора до них, відповідає за відтворення чуттєвого навантаження художнього твору. Засобами реалізації цієї умови було інтонаційне та виразне читанням оповідання, розповідь вихователем народної казки, презентація художнього твору вихованцям як зворушливої історії, спонукання вихованців до співучасті (співчуття, співпереживання, спільної радості) герою художнього твору.

Спонування дітей до відтворення змісту художніх творів у різноманітних видах діяльності здійснено шляхом використання художніх творів як стимулу до різних видів діяльності (художньо-мовленнєвої, творчої, ігрової, образотворчої, театральної, музичної, комунікативної) і реалізовано на діяльнісно-творчому етапі шляхом перенесення набутого пізнавального, емоційного, оцінного досвіду дошкільників у повсякденне

життя й подальшого збагачення когнітивного, емоційного і творчого потенціалу особистості дошкільників у результаті розмірковування над змістом художніх творів. Для цього передбачалося включення дітей у суспільну діяльність за змістом художнього твору. Для забезпечення взаємодії дітей і дорослих під час ознайомлення зі змістом художніх творів вихованцям надавалась можливість самостійно ознайомитись зі змістом художнього твору. Цьому сприяло проведення акції «Обмін книжками», коли перед тим, як обмінятися з однолітками книжкою, дитина повинна була презентувати її зміст. Змістовий аспект роботи складали інтегровані заняття з художньої літератури, розвитку мовлення, музики, образотворчої та театрално-ігрової діяльності. Принципом організації навчання на цьому етапі виступило включення дітей у активну художньо-мовленнєву, літературно-творчу, образотворчу й оцінну діяльність за змістом художніх творів.

По завершенні формувального етапу експерименту було повторно проведено прикінцеві зрізи за визначеними критеріями і показниками. Дані констатувального і прикінцевого зрізів наведено в таблиці.

Таблиця

Динаміка рівнів вихованості в дітей старшого дошкільного віку інтересу до змісту художнього твору (за результатами констатувальних і прикінцевих зрізів)

Група	Рівні							
	Високий		Достатній		Середній		Низький	
	До	після	до	після	до	після	до	після
ЕГ	-	47,75	9,5	36,13	63,0	16,12	27,5	-
КГ	-	-	9,6	12,1	64,8	66,9	25,6	21,0

З таблиці бачимо, що в експериментальній групі високого рівня вихованості інтересу до змісту художнього твору досягли 47,75% дітей, достатнього рівня – 36,13%, середнього – 16,12%, низького рівня вихованості інтересу до змісту художнього твору в дітей експериментальної групи не було виявлено. У контрольній групі високого рівня вихованості інтересу до змісту художнього твору виявлено не було. Достатній рівень показали 12, 1% дітей КГ, середній 66,9% дітей, низький 21% дітей.

Отже, результати дослідження засвідчили ефективність експериментальної моделі і методики реалізації педагогічних умов виховання інтересу до змісту художнього твору в дітей старшого дошкільного віку.

У **висновках** подано результати дослідження, основні з них такі.

У дисертації досліджено проблему виховання інтересу до змісту художнього твору в дітей старшого дошкільного віку, визначено педагогічні умови, методику їх реалізації у виховному процесі дошкільного на-

вчального закладу.

1. Поняття «інтерес» розглядається як певний психічний стан особистості, відображає її стійке пізнавальне позитивне емоційне ставлення до певних об'єктів, процесів, подій, явищ, особистостей, персонажів, що виявляється в різних видах діяльності. У цьому контексті виховання інтересу є процесом цілеспрямованого, організованого педагогічного впливу, підтримки і стимулювання пізнавальних пошуків і зацікавленості вихованців, розвитку їхніх пізнавальних потреб, переживань та мотивів. Цей процес стимулює розвиток розумових, емоційних, діяльнісно-творчих задатків дітей і формує належні життєві стандарти й естетичні смаки. Вихованість інтересу дітей старшого дошкільного віку до змісту художнього твору визначено як психолого-педагогічну характеристику особистості, що виявляє обізнаність у художній літературі, усталене бажання занурюватися у світ її образів, емоційно переживати дії і вчинки її героїв, наслідувати їм у власних діях. Її наявність розглядається у взаємозалежності із загальним і, зокрема, з літературним розвитком дошкільників, їх художньо-мовленнєвої діяльності.

2. Вихованість інтересу до змісту художніх творів в старших дошкільників визначалася за чотирма критеріями та їх показниками: 1) когнітивним (обізнаність дітей з письменниками і художніми творами, жанрами художніх творів; активна пізнавальна діяльність за змістом художнього твору; бажання прослухати художній твір повторно); 2) емоційно-мотиваційним (позитивна емоційна налаштованість на сприймання змісту художнього твору; розуміння дітьми змісту твору, адекватні емоційні реакції на події в художньому творі; наявність адекватного співчуття, співпереживання героям твору); 3) діяльним критерієм з його показниками

(ініціативність дітей в організації різних видів діяльності за змістом художніх творів; активність дітей у відтворенні змісту художніх творів; тривалість інтересу до змісту художнього твору); 4) оцінним критерієм з такими показниками: наявність адекватної оцінки поведінки і вчинків героїв художнього твору; вміння співвідносити поведінку героїв художнього твору з поведінкою однолітків; уміння співвідносити поведінку героїв художнього твору із своєю власною поведінкою.

3. Виховання інтересу до змісту художнього твору в дітей старшого дошкільного віку залежить від наявності в процесі дошкільної освіти певних педагогічних умов: диференціації змісту художніх творів відповідно до вікових та індивідуальних можливостей дітей; створення системи взаємодії дітей та дорослих під час ознайомлення зі змістом художніх творів; спонукування дітей до відтворення змісту художніх творів у різноманітних видах діяльності.

4. У дослідженні розроблено й апробовано експериментальну модель реалізації педагогічних умов виховання інтересу до змісту художнього твору в дітей старшого дошкільного віку, що обіймала три етапи. Перший – ознайомлювально-когнітивний етап передбачав ознайомлення дітей із творами художньої літератури, розуміння й усвідомлення дітьми сутності авторської позиції при сприйнятті ними художнього твору. Метою другого – емоційно-емпатійного етапу експериментальної роботи було спонукання вихованців до відповідного емоційного відгуку засобами художнього слова (співчуття, співучасті та ін.), ознайомлення з широкою палітрою людських почуттів на прикладі життя літературних персонажів. Третій – діяльнісно-творчий етап – передбачав перенесення набутого пізнавального, емоційного, оцінного досвіду в повсякденне життя дошкільників; збагачення когнітивного, емоційного, творчого потенціалу особистості дошкільників у результаті занурення до змісту художніх творів.

5. Експериментально доведено, що реалізація визначених педагогічних умов виховання в дітей старшого дошкільного віку інтересу до змісту художнього твору в сучасних дошкільних навчальних закладах позитивно впливає на ефективність цього процесу. Кількісні показники дітьми експериментальної групи засвідчили про позитивну динаміку вихованості в них інтересу до змісту художніх творів на всіх рівнях. Так, кількість дітей з високим рівнем вихованості зросла на 47,75%, достатнім рівнем - на 25,8%. Водночас на середньому рівні вона зменшилася на 46,88%, а на низькому - на 21%.

Отже, експериментально доведено, що реалізація визначених педагогічних умов з виховання інтересу до змісту художнього твору в сучасних дошкільних навчальних закладах позитивно і результативно впливає на ефективне протікання цього процесу.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів означеної проблеми. Перспективи її подальшого розгляду вбачаємо у визначенні шляхів і засобів виховання інтересу до художніх творів у дітей молодшого і середнього дошкільного віку; виявленні впливу вихованості інтересу до художніх творів на формування особистості дошкільника, його моральність та успішність підготовки до навчання в школі.

Основні положення дисертації викладено в таких публікаціях автора:

1. Просенюк А. І. К. Д. Ушинський про виховання у дошкільників інтересу до змісту художнього твору / А. І. Просенюк // Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського : зб. наук. пр. – Одеса, 2007. – № 11. – С. 234–238.

2. Просенюк А. І. Виховання інтересу до змісту художнього твору як засіб формування творчості дошкільників / А. І. Просенюк // Науковий

вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського : зб. наук. пр. – Одеса, 2008. – № 3. – С. 60–64.

3. Просенюк А. І. Розумовий та емоційний компоненти як складові інтересу дітей дошкільного віку до художнього слова у спадщині В. О. Сухомлинського / А. І. Просенюк // Наука і освіта: [Спецвипуск: проект А. М. Богущ «До 90 років з Дня народження В. О. Сухомлинського»]. – 2008. – № 6. – С. 131–134.

4. Просенюк А. І. Використання засобів художньої літератури у фізичному вихованні дітей дошкільного віку / А. І. Просенюк // Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського : зб. наук. пр. – Одеса, 2009. – № 4–5. – С. 150–155.

5. Просенюк А. І. Малі фольклорні жанри у процесі прилучення дітей молодшого дошкільного віку до художнього слова / А. І. Просенюк // Матеріали I міжнарод. форуму «Сучасні тенденції в педагогічній науці України та Ізраїлю : шлях до інтеграції» – Одеса, 2010. – С. 430–434.

6. Просенюк А. І. Психолого–педагогічний супровід у процесі виховання дітей дошкільного віку засобами художнього слова / А. І. Просенюк // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова: зб. наук. пр. (Серія № 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи). – К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2010. – Вип. 1. – С. 170–173.

7. Просенюк А. І. Стратегія взаємодії ДНЗ та сім'ї в процесі художньо-мовленнєвої діяльності дітей дошкільного віку / А. І. Просенюк // Гуманізація навчально-виховного процесу : зб. наук. пр. – (Спецвипуск 4) / [За заг. ред. проф. В. І. Сипченка]. – Слов'янськ : СДПУ, 2010. – Ч. 2. – С. 203–208.

8. Просенюк А. І. Формування екологічної етики дітей старшого дошкільного віку засобами художньої літератури / А. І. Просенюк // Матеріали міжнародної заочної науково-методичної конференції [«Еколого–біологічні питання освіти і виховання»], (Одеса, жовтень, 2007 р.) – Одеса, 2007. – С. 115–118.

9. Просенюк А. І. Ідеї К. Д. Ушинського щодо виховання у дошкільників інтересу до змісту художнього твору / А. І. Просенюк // Матеріали V всеукраїнських наук.–практ. читань студентів і молодих науковців, присвячених педагогічній спадщині Костянтина Дмитровича Ушинського (Одеса, 24 вересня 2007 р.) – Одеса, 2007. – С. 50–52.

10. Просенюк А. І. Підготовка студентів до формування допитливості у старших дошкільників засобами художньої літератури / А. І. Просенюк // Матеріали всеукр. науково-практ. конф. [«Якість підго-

товки фахівців в умовах Болонського процесу»], (20–21 листопада 2007 р.) – Одеса, 2008. – С. 76–78.

11. Просенюк А. І. Підготовка майбутніх педагогів до вирішення проблеми виховання інтересу в сучасних ДНЗ / А. І. Просенюк // Матеріали п'ятої міжнар. науково–практ. конф. [«Наукові дослідження теорія та експеримент 2009»], (18-20 травня 2009 р.)– Полтава: Вид-во «Інтер Графіка», 2009. – Т. 10. – С. 72–74.

12. Просенюк А. І. Підготовка майбутніх педагогів до виховання у дошкільників інтересу до змісту художнього твору / А. І. Просенюк // Матеріали міжвуз. науково-практ. конф. [«Формування творчих професійних умінь у процесі підготовки майбутніх вихователів дошкільних закладів та вчителів початкових класів»], (30–31 березня 2010 р.) – Євпаторія: РВВ РВНЗ КГУ, 2010. – Вип. 4. – С. 90–93.

13. Просенюк А. І. Виховуємо інтерес до художніх творів у дітей дошкільного віку: [методичні рекомендації для вихователів ДНЗ і батьків] / А. І. Просенюк. – Одеса: принт-студія «Абрикос» СПД Бровкін О. В., 2010. – 83 с.

АНОТАЦІЯ

Просенюк А. І. Виховання інтересу до змісту художнього твору в дітей старшого дошкільного віку. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.08 – дошкільна педагогіка. Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського». – Одеса, 2011.

У дисертації теоретично обґрунтовано й експериментально апробовано педагогічні умови виховання інтересу до змісту художнього твору в дітей старшого дошкільного віку (диференціація змісту художніх творів відповідно до вікових та індивідуальних можливостей дітей; створення системи взаємодії дітей та дорослих під час ознайомлення зі змістом художніх творів; спонукання дітей до відтворення змісту художніх творів у різноманітних видах діяльності). Визначено поняття «вихованість інтересу дітей старшого дошкільного віку до змісту художнього твору»; критерії, показники, схарактеризовано рівні вихованості інтересу до змісту художнього твору (високий, достатній, середній, низький); розроблено експериментальну модель виховання інтересу до змісту художнього твору в дітей старшого дошкільного віку, форми, методи і прийому виховання інтересу до змісту художнього твору в дітей старшого дошкільного віку; уточнено зміст понять «інтерес», «виховання інтересу», «вихованість інтересу», «художній твір», «зміст художнього твору».

Ключові слова: інтерес, виховання інтересу, зміст художнього твору, діти старшого дошкільного віку, педагогічні умови.

АННОТАЦІЯ

Просенюк А. И. Воспитание интереса к содержанию художественного произведения у детей старшего дошкольного возраста. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности – 13.00.08 – дошкольная педагогика. Государственное учреждение «Южноукраинский национальный педагогический университет имени К. Д. Ушинского». - Одесса, 2011.

Диссертация посвящена исследованию проблемы воспитания интереса к содержанию художественного произведения у детей старшего дошкольного возраста.

В первом разделе – «Теоретические основы воспитания интереса к содержанию художественного произведения у детей старшего дошкольного возраста» представлены результаты теоретического анализа специальной литературы, современных подходов к вопросам воспитания дошкольников художественным словом. Обобщены научно – теоретические подходы к определению содержания понятия «интерес», уточнена сущность понятий «воспитание интереса», «содержание художественного произведения». На их основе раскрыто понятие «воспитанность интереса у детей старшего дошкольного возраста к содержанию художественного произведения». Теоретически обоснованы педагогические условия воспитания интереса к содержанию художественного произведения у детей старшего дошкольного возраста: дифференциация содержания художественных произведений в соответствии с возрастными и индивидуальными возможностями детей; создание системы взаимодействия детей и взрослых в процессе ознакомления с содержанием художественных произведений; включение детей в отображении содержания художественных произведений в различных видах деятельности.

Во втором разделе – «Исследовательско – экспериментальная работа по воспитанию интереса к содержанию художественного произведения у детей старшего дошкольного возраста» представлена диагностика воспитанности интереса к содержанию художественного произведения у детей старшего дошкольного возраста, критерии (когнитивный, эмоционально-мотивационный, деятельный, оценочный) и их показатели (осведомлённость детей с писателями и художественными произведениями, жанрами художественных произведений; желание слушать художественное произведение повторно; позитивная эмоциональная настроенность на принятие содержания художественного произведения, адекватные эмоциональные

реакции на события в художественном произведении; наличие адекватного сочувствия, сопереживания героям художественного произведения и др.) Охарактеризованы уровни воспитанности интереса к содержанию художественного произведения (высокий, достаточный, средний, низкий).

Выделенные педагогические условия реализованы в экспериментальной модели и методике воспитания интереса к содержанию художественного произведения у детей старшего дошкольного возраста, которая включает три последовательных этапа: ознакомительно - когнитивный, эмоционально - эмпатийный, деятельностно-творческий. Доказано, что воспитание интереса к содержанию художественного произведения способствует повышению литературного и общего развития детей старшего дошкольного возраста. Динамика результативности полученных данных показала эффективность предложенных педагогических условий воспитания у детей старшего дошкольного возраста интереса к содержанию художественного произведения.

Ключевые слова: интерес, воспитание интереса, содержание художественного произведения, дети старшего дошкольного возраста, педагогические условия.

ANNOTATION

Prosenyuk A.I. Developing interest of senior preschool-age children to the belles-lettres work content. - Manuscript.

The thesis aimed at gaining the degree of Candidate of Pedagogical Sciences in speciality 13.00.08 – Preschool Education. – State Institution “South-Ukrainian National Pedagogical University named after K.D.Ushinskiy”, Odesa, 2011.

The thesis deals with the problem of developing interest of senior preschool-age children to the belles-lettres work content. The pedagogical conditions of developing interest of senior preschool-age children to the belles-lettres work content (belles-lettres works content differentiation according to the children’s age and individual abilities; creation of children and adults’ cooperation system which works during the time of acquaintance with the belles-lettres works content; children’s motivation to the belles-lettres works content reproduction in different activities) have been theoretically substantiated and practically elaborated.

The notion “development of preschool-age children interest to the belles-lettres work content” has been defined. The efficiency criteria, indicators and the levels developing interest to the belles-lettres work content (high, sufficient, average, low) have been determined. The experimental model, forms, methods, techniques of developing interest of senior preschool-age children to the belles-lettres work content have been worked out. There has been specified

the essence of the terms “interest”, “interest development”, “belles-lettres work”, “belles-lettres work content”.

Key words: interest, interest development, belles-lettres work content, senior preschool-age children, pedagogical conditions.

ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД
«ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені К. Д. УШИНСЬКОГО»

Просенюк Анжела Іванівна

УДК 372.21+153.153.3+808.899.282

**ВИХОВАННЯ ІНТЕРЕСУ
ДО ЗМІСТУ ХУДОЖНЬОГО ТВОРУ
В ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ**

13.00.08 – дошкільна педагогіка

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Одеса – 2011

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Державному закладі «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України.

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор
Жаровцева Тетяна Григорівна,
Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»,
директор інституту дошкільної та спеціальної освіти

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор,
Редькіна Людмила Іванівна,
Республіканський вищий навчальний заклад
«Кримський гуманітарний університет» (м. Ялта)
завідувач кафедри педагогіки і управління
навчальними закладами;

кандидат педагогічних наук,
Соцька Олена Петрівна,
Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»,
в.о. доцента кафедри теорії і методики
дошкільної освіти

Захист відбудеться « 9 » червня 2011 р. о 10 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К.41.053.04 при Державному закладі «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» за адресою: 65029, м. Одеса, вул. Нищинського, 1.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» за адресою: 65020, м. Одеса, вул. Старопортофранківська, 36.

Автореферат розісланий «__» травня 2011 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

І. А. Княжева

